

Etruria

Marek Trela

fot. Norbert Zaliś

Dyr. Andrzej Krzyształowicz z Etrurią

Director Andrzej Krzyształowicz with Etruria

fot. Zofia Raczkowska

Etruria – „fruwająca piękność” / Etruria – „the flying beauty”

Był to trzeci sezon pobytu w Janowie ogiera Palas, sprowadzonego z Tierska dla dolewu obcej dla nas krwi egipskiej. Ogier ten poza krwią epokowego dla rosyjskiej hodowli Aswana, czy raczej Raafata, bo tak się naprawdę nazywał ten królewski dar prezydenta Nasseera, niósł również krew innego ogiera ze stadniny El Zahraa pod Kairem – siwego Nila.

W rodowodzie Platiny, babki Palasa, znajdujemy janowskie ogiery Taki Pan

ur. 1937 i Piolun 1934, krew słynnego francuskiego ogiera Denouste 1921, a poprzez konie pochodzące z Crabbet Park w Anglii antonińskiego Skowronka. Jak widać rodowód ojca Etrurii łączył w sobie delikatność i urodę koni egipskich z dzielnością wyścigową francuskich oraz poprawnością budowy, charakterem, ruchem polskich i kalibrem koni z Crabbet.

Matka Etrurii, albigowska Etna 1959 była jedną z najcenniejszych klaczy stadnych jakie kiedykolwiek znajdo-

Siwa Etruria, córka ogiera Palas i klaczy Etna (po Faher) urodziła się w wyjątkowym dla Janowa roku 1975, który dał stadninie najwspanialsze klaczki, takie jak: Aleja, Arra, Ballada, Ceremonia, Europa, Fantastka, Pilarka i ogiery – Enos, Ernal, Gokart i Pepi. Rok ten dodatkowo upamiętnił się powrotem do używanego przed wojną starego palenia janowskiego. Znów na koniach janowskich pojawiło się „J” z koroną w miejsce używanego przez lata powojenne „19”.

wali się w Janowie. Piękna i szlachetna, o bardzo pustynnym typie urody dała naszej hodowli wspaniałe ogiery: Etapa, Eternita i Etiwa, oraz poza Etrurią klaczki: Equitanę, Etencję, Etiologię i Etiopię. Zarówno Palas, jak i Etna należały do ściszej elity hodowlanej i pozostawili trwały ślad w całej polskiej hodowli koni czystej krwi.

W 1978 r. młoda Etruria, jak wszystkie jej rówieśniczki, rozpoczęła pobyt na torze wyścigowym Służewiec przydzielona do stajni Kozienice trenera

Palińskiego. Jako trzyletnia wystartowała w dwóch wyścigach i raz zajęła 3. miejsce. Wszystko wskazywało na to, że ściganie się nie było jej powołaniem.

W 1978 r. na najwyższych ministerialnych szczeblach zapadła decyzja udziału polskich koni w pokazie hodowlanym rozgrywanym w Paryżu i rozpoczęło się kompletowanie ekipy. Ówczesny inspektor wydziału hodowli koni Zjednoczenia Hodowli i Obrotu Zwierzętami Tomasz Szymański, dostał zadanie wybrania reprezentantki Janowa spośród klaczy przebywających na torze w Warszawie. Po wstępnych eliminacjach ostatecznie wybrać musiał między dwoma siwymi pięknościami – Europą i Etrurią. O wyborze tej drugiej zadecydowała jej wspaniała prezenca i doskonały ruch.

Jak się wkrótce okazało wybór był niezwykle trafny, a potwierdziła to międzynarodowa komisja sędziowska przyznająca Etrurii tytuł czempionki klaczy młodszych Salonu Konia w Paryżu. „Fruwająca” klacz z Polski podbiła serca publiczności i kolegium sędziów. Był to ogromny sukces, który zapoczątkował trwające do dnia dzisiejszego pasmo zwycięstw polskich koni na ringach pokazowych Europy i świata.

Kolejny występ Etruria w Paryżu w 1981 r., w dniach poprzedzających wprowadzenie w Polsce stanu wojennego, zakończył się zajęciem 3. miejsca w czempionacie świata za inną córką Palasa – niezapomnianą Pilarką i słynną angielską Alią pp. Maxwell.

Zmęczona podróżą, zupełnie „nie w sosie” z powodu odparzonego ogona, zbyt chuda, Etruria zdążyła jednak zająć bardzo wysokie miejsce i pozostać w pobitym polu wiele europejskich piękności.

Następna podróż do Paryża to kolejny wielki triumf Etrurii. We wspaniałym stylu wygrała, zdobywając tytuł czempionki świata i ogromną sympatię publiczności. Okazało się, że będąc we właściwej kondycji Etruria jest nie do pokonania.

W siedem lat po paryskich sukcesach przyszła wreszcie pora na tytuł, o który bywa trudniej niż o najwyższe laury na zagranicznych pokazach. Etruria

została narodową czempionką Polski klaczy starszych otrzymując najwyższą punktację janowskiego pokazu.

Sukces ten spowodował, iż zapadła decyzja wysłania Etrurii na czempionat Europy w szwajcarskiej miejscowości Frauenfeld. Zdobyty przez nią tytuł wiceczempionki Europy zapewne ucieczyłby większość hodowców, jednak wśród fachowych obserwatorów i publiczności wywołał niemałe zdziwienie i rozczerowanie. Klacz zaprezentowała się doskonale i kończąc swoje zagraniczne występy wyjeżdżała ze Szwajcarii „z tarczą” pozostając od tej pory już tylko wspaniałym wspomnieniem, zjawiskiem opisywanym w rozmowach o najbardziej spektakularnych występach na światowych ringach pokazowych.

Od tego czasu Etruria wiodła żywot szacownej matrony i tylko w czasie przeglądów hodowlanych i wizyt ważnych hodowców pokazywała, że mimo swojej trzydziestki na karku jest jednak czempionką świata i swoją prezencją i ruchem zawstydzała swoje młodsze koleżanki, dając im przykład jak

powinna zachowywać się prawdziwa córa pustyni.

Oczywiście życie Etrurii nie upływało jedynie na zagranicznych wojażach i konkursach piękności. Będąc klaczą stadną spełniała musiała swoją podstawową powinność – rodzenie źrebiąt, które powinny zapewnić ciągłość jej linii rozpoczynającej się od sławuckiej Wołoszki.

Pierwszym partnerem Etrurii został ogier Aloes, gniady, kuhaliański w typie syn Celebesa i wnuk Witraża. Ten niewielki, ale wspaniale ruszający się ogier okazał się doskonale pasować do „ramiastej” Etrurii. Urodzona w 1980 r. siostra Enaria odznaczała się dużą urodą i doskonałym ruchem. Klacz ta stała się jedną z gwiazd zorganizowanej 10 lutego 1985 r. w Scottsdale (Arizona) aukcji „Polish Ovation”. Uzyskana cena 525 tys. USD stawia ją w szeregu najdrożej sprzedanych koni na tej wyjątkowej i niepowtarzalnej aukcji.

Już w USA Etruria urodziła doskonałego ogiera Europeia (po Europejczyk), który dał 5. narodowych czempionów i 2. wiceczempionów. Ze względu

fot. Stuart Vesty

Najlepszy syn Etrurii – Ecaho po Pepton

Best son of Etruria – Ecaho by Pepton

na wspaniały ruch potomstwo jego startowało głównie w klasach pod siodłem.

Kolejnym potomkiem Etrurii jest Etogram 1981 po El Paso, ogier czołowy w stadninach Kurozwęki, Michałów i Janów Podlaski, dość szeroko użyty w hodowli prywatnej w Polsce i Szwecji. Na jego pokazowy dorobek składają się tytuły wiceczempiona Polski 1991, 1992, 1993, czempiona Polski i najlepszego konia pokazu 1994, międzynarodowego czempiona ogierów w Babolnej 1994, czempiona Szwecji 1996, międzynarodowego czempiona Norwegii 1996, międzynarodowego czempiona ogierów Blommeröd 1997. Etogram jest ojcem ponad 50 śrebiąt, w tym kilku doskonale rodzących klaczki i ogiera Eutin, który wciąż jeszcze nie powiedział ostatniego słowa w polskiej hodowli. Dzisiaj, mimo swoich 25 lat Etogram czuje się wciąż młodo i swoim ruchem i wigorem zawstydzić mógłby wiele młodych ogierów.

W 1982 r. urodził się Espaniol, kolejny syn sprzedanego w tym roku czempiona USA, ogiera El Paso. Koń ten nie

odegrał żadnej roli w hodowli i został sprzedany jako wałach wierzchowy do Włoch.

Następnie urodziły się po kolei trzy klaczki, wszystkie po Aloesie: Etruska 1983, Etana 1984 i Ettoria 1985. Mimo, że to rodzone siostry, każda była inna. Najbardziej urodziwa była Etruska, „kalibrowa” o wspaniałym ruchu – Etana, natomiast Ettoria była raczej średniej jakości i po urodzeniu trzech śrebiąt została sprzedana do USA.

Sprzedana do Szwecji po powrocie z toru wyścigowego Etruska pozostała w Polsce rodząc w sumie 9 śrebiąt dla swych nowych właścicieli – S. H. Karlsson i Korfowe Arabians, po czym została sprzedana do Brazylii.

Etana w wieku 4. lat została sprzedana do USA, gdzie stała się cenną matką stadną.

Urodzony w 1986 r. Etman po michałowskiej hodowli ogierze Gil, udowodnił swoje zdolności wyścigowe wygrywając nagrody – Białki i Skowronka i stał się jednym z najlepszych koni wyścigowych w swoim roczniku. Po doskonalej, dwuletniej karierze wyścigowej sprzedany do Szwecji kontynu-

ował trening, i został nawet Arabskim Koniem Wyścigowym Roku 1994. Do sukcesów dołączył jeszcze znaczące tytuły zdobywane na pokazach hodowlanych. W 1992 r. został czempionem Szwecji, w 1996 r. zdobył tytuł międzynarodowego wiceczempiona ogierów w Blommeröd, a w tym roku, jako dwudziestolatek, został wybrany czempionem ogierów starszych w Umea. Następnie użyty w hodowli dał wiele doskonale biegających koni.

Młodsza o rok Espanceta (po Fawor) choć sama nie zdobywała laurów pokazowych to jednak została matką trzech ogierów niesłychanie zasłużonych. Eksport (1994) po Europejczyk został sprzedany do Brazylii gdzie został najpierw w 2004 r. wiceczempionem narodowym, a następnie w rok później zdobył tytuł czempiona. Espadero (po Eldon) zwyciężył w nagrodzie Derby i zajął boks ogiera czołowego w Janowie, a wystawiony na aukcję Pride of Poland 2006 uzyskał najwyższą cenę 210 tys. Euro i wyjeździ do Australii. Najmłodszy z synów Espancety, siwy Esculap (po Primo), młodziejowy czempion Polski, rozpoczął karierę hodowlaną od pobytu w SK Michałów. Po dwóch latach przerwy spowodowanej bardzo ciężkim i tragicznie dla śrebięcia (po ogierze Probat) zakończonym porodem oraz kolejnym sezonem, który upływał na leczeniu powikłań, urodził się najlepszy syn Etrurii – Ecaho.

Ten wybitny ogier po użyciu w Michałowie, Białce i Janowie Podlaskim został sprzedany do USA, gdzie robi furorę wzbudzając podziw wspaniałym typem, urodą, a szczególnie długą, łabędzią szyją. Ecaho doskonale reprezentuje naszą hodowlę na ogromnym, ale bardzo trudnym rynku amerykańskim będąc wzorem polskiego konia arabskiego, tak różnym od obecnie tam panujących potomków Padrona Psyche i Ali Jamala. Prawdopodobnie trening wyścigowy był powodem bólu mięśni pasa barkowego i mocno

fot. Anki Lundberg

*Etman (Gil - Etruria)
ojciec zwycięzców wyścigowych
w Szwecji
sire of race winners in Sweden*

skróconego wykroku Ecaho w chodzie po twardym gruncie. Ograniczało to jego możliwości pokazowe w Europie, a zainteresowanie nim hodowców polskich również nie było na tyle duże, aby utrzymywać konia w Polsce. Zamarznięte nasienie Ecaho pozwoli nam jeszcze przez lata używać w Janowie tego cennego ogiera, a o tym że warto, świadczą sukcesy międzynarodowe jego córek: Emandy, Palmety i Olity.

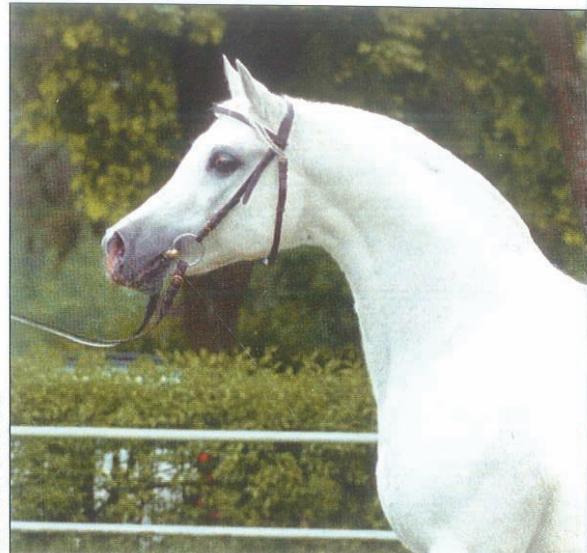
W kolejnych czterech latach szczególnie opuściło Etrurię i nie udało się odchować od niej zdrowego źrebięcia, a ostatnimi i zamykającymi jej dokonania hodowlane były klacz Epifraza zakupiona na ostatniej aukcji przez pannę Natalie Merdith i Katrinę Murray z Anglii oraz ogier Eten, oboje po ogierze Pepton.

Na pewno są takie klacze, które poprzez swoje potomstwo wywarły większy wpływ na hodowlę niż Etruria, są klacze, które urodziły więcej źrebiąt, klacze, które wygrały więcej czempionatów, takie, które pod różnymi względami

przewyśshały mogły Etrurię, ale każdy kto odwiedził Janów i napotkał na wybiegu starszą, mocno już ugietą grzbietem mlecznosiwą klacz wyczawał, że jest to koń wyjątkowy i pozostała pełen szacunku i respektu dla jej osobowości.

Etruria, ulubiona klacz dyrektora Andrzeja Krzyształowicza, powód jego dumy z wygranych nagród na pokazach, a jednocześnie koń, w kontakcie, z którym ten twardy i zasadniczy człowiek topniał jak wosk. Ona to właśnie dostąpiła zaszczytu odprowadzenia swego Hodowcy w ostatnią drogę.

Gdy, w czasie sędziowania gdzieś w Europie, 16 czerwca otrzymałem wiadomość, że nad ranem zasnęła Etruria, poczułem, że właśnie zamknął się pewien czas, że odejście tej klaczy „ostatniej z wielkich” coś zakończyło. Był to bardzo ważny etap naszej hodowli, a może też kawał naszego życia, może to nasza młodość? Czy teraz przyjdą następne wybitne, czy zdobędą sobie serca ludzi tak jak Europa, Pilarka,

fot. Lidia Pawłowska

Etrogram (El Paso - Europa)

wielokrotny czempion

Multiple champion

Etruria? Pewnie tak, a rozpoznać można je będzie po tym, że patrząc na nie będziemy mieli całkowitą pewność, że one same doskonale sobie zdają sprawę ze swojej wyjątkowości. ●

Etruria

The grey mare Etruria, by Palas out of Etna by Faher, was born in 1975, an exceptional year for Janów, when born were such fantastic mares, as Aleja, Arra, Ballada, Ceremonia, Europa, Fantastka and Pilarka, together with such outstanding stallions, as Enos, Ernal, Gokart and Pepi. In that year re-introduced into use was also the old, traditional Janów brand-mark – „J“ under a crown instead of the number „19“, used in the post-war period.

Her sire, Palas, was serving mares at Janów already for the third season. He was imported from Tiersk for an infusion of the Egyptian blood of two grey stallions from El Zahra Stud - Aswan (ex Raafat) and Nil.

In the pedigree of Platina, the granddam to Palas, appear such Janów stallions as Taki Pan 1937 and Piolun 1934. It contained also the blood of the French stallion Denouste 1921 and – through Crabbet horses – of Skowronek 1909, born at Antoniny. So the sire of Etruria combined beauty and refinement of Egyptian horses with racing performance of French ones, correct conformation, dispositions and movement of Polish Arabians, whereas size of Crabbet ones.

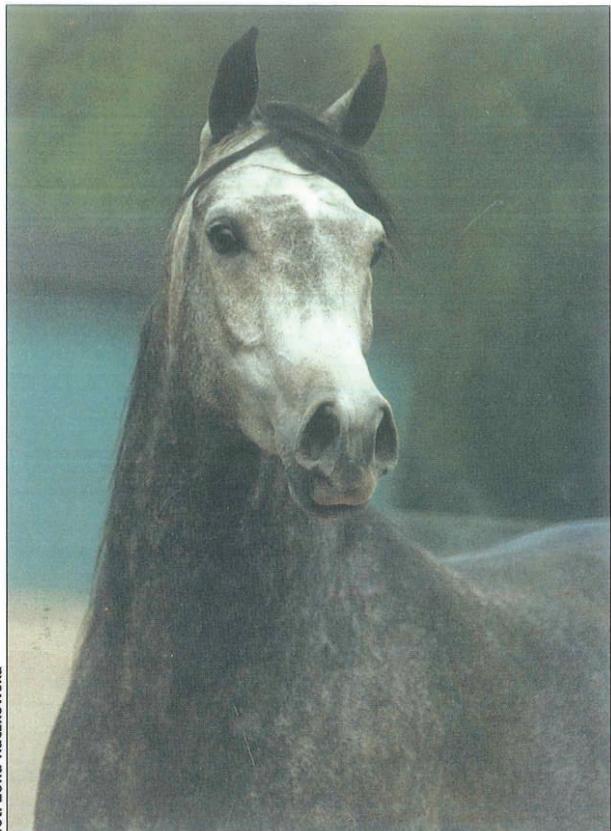
The dam to Etruria, Etna 1959 born at Albigowa, was one of the most valuable broodmares ever maintained at Janów. Beautiful and refined, with a desert type, gave birth to excellent stallions: Etap, Eternit and Etiw and, apart from Etruria, mares: Equitana, Etencja, Etiologia and Etiopia. As well Palas, as Etna, belonged to an exclusive breeding elite

and left everlasting tracks in Polish breeding of purebred Arabians.

In 1978 the filly Etruria, together with her peers, was sent for race training at Służewiec turf, in a training stable „Kozienice“. As a three-year-old she had two starts, once placed third, what proved, that she didn't have special racing talents. When in 1978 the Inspector of Horse-Breeding Department, Mr. Tomasz Szymański, had to select one filly from the racetrack to take part in Salon du Cheval Show in Paris – he just chose Etruria and had a good insight, because she captured the title of Junior Champion Mare.

Etruria had another start in Paris in 1981, when the martial law was introduced in Poland. At that time she was in quite a poor condition because of a tail sore. Nevertheless she was placed third in the World Championship. For the next time, when she felt better, she won the title of World Champion Mare and became a favorite of the public.

When in a good condition, she was hard to beat. Seven years after successes in Paris, she gained the title of Polish National Champion Mare, much more difficult to achieve than international honors. At that show she got the highest point score from all the participants. That's why she was sent to take part in the Championship of Europe at Frauenfeld, Switzerland. She gained there a title of Reserve Champion Mare, what, however, didn't satisfy more professional viewers. That start ended the show career of

fot. Zofia Raczkowska

Zasłużona córka Etrurii - Etruska
Merited daughter of Etruria - Etruska

Etruria, who later on was presented only during the breeding parades or visits of VIPs, when she confused younger mares with her desert looks and „flying“ motion.

Apart from show career, she had to fulfill typical broodmare's duties, i.e. giving birth to foals, in order to continue the damline of Woloszka. For the first time she was bred to Aloes, a bay, kuhailan stallion, son to Celebes and grandson to Witraż. He was short, dry and well-moving, what complemented very well her size and frame. The grey mare born from that combination, Enaria 1980, became one of the stars and highest-selling horses of the Polish Ovation Sale on Feb. 10th 1985, at Scottsdale, Arizona, obtaining a price of \$525000. Her son Europa (by Europejczyk), born already in the US, sired 5 US National Champions and 2 Reserve Champions, shown mainly in performance classes because of an excellent movement.

Another son of Etruria was Etogram 1981, grey (by El Paso) used as a leading sire in Poland and Sweden. He was three times granted a title of Polish National Reserve Champion Stallion (1991 – 1993), Polish National Champion Stallion and Best in Show (1994), International Champion at Babolna (1994), Champion of Sweden and Norway (1996), International Champion at Blommeröd (1997). He sired more than 50 foals in our breeding, among them several good broodmares and the stallion Eutin 1996, still checked in Polish breeding. Despite his 25 years of age, Etogram is lively and vigorous all the time. His full brother, Espaniol 1982, was sold as a gelding to Italy. After him born were three full

sisters by Aloes in a row – Etruska 1983, Etana 1984 and Ettoria 1985. The most typey and refined was Etruska, whereas the most sizeable and well-moving was Etana. Etruska got into hands of a Swedish owner, who left her in Poland, so she produced 9 valuable foals before her exportation to Brazil. Ettoria and Etana were sold to the US.

In 1986 born was a colt Etman (by Gil), one of the best racers in his age group, winner of Bialka and Skowronek Stakes. Sold to Sweden, he was successful in racing, showing and breeding, gaining the titles of Racehorse of the Year 1994, Swedish National Champion 1992, Blommeröd International Reserve Champion 1996, whereas this year, in the age of 20, he was elected the Senior Champion Stallion of Umea Show. Used in breeding, he sired many good racehorses.

Esparceta 1987 (by Fawor) wasn't a show-winner herself, but gave birth to three valuable stallions: Ekspolt 1994 (by Europejczyk), sold to Brazil, winning in 2004 and 2005 the titles of Reserve Champion and Champion of Brazil, respectively; Espadero 1997 (by Eldon), the Derby-winner, used for breeding at Janów, in 2006 sold to Australia as a highest-selling horse at the Pride of Poland Sale; the youngest, Esculap 1999 (by Primo), the Junior Champion of Poland, started his breeding career at Michałów Stud.

Bred to Probat, Etruria had complicated parturition, what caused a 2-year-long break in her breeding utilization. In 1990 her best son, Ecaho 1990 (by Pepton) was born. After a successful breeding career at Michałów, Bialka and Janów he was sold to the US, where he is very popular because of his type and beauty, especially for his long, swan-like neck. On the American market he represents a completely different type of an Arabian horse, than progeny of Padron's Psyche or Ali Jamal. In Poland was a certain amount of his frozen semen stored, what enables us to produce such a valuable get, as Emarda, Palmeta and Olita.

In the following 4 years Etruria had problems with reproduction, so her last offspring were full siblings to Ecaho: filly Epifraza and colt Eten. We surely had other mares, who got more foals and exerted a higher influence on Polish breeding, but Etruria was an exceptional horse. Despite her old age and soft back she aroused respect for her personality in everyone. She was the favorite mare of the late Director Krzyształowicz, who, although a strict and high-principled man, in contacts with her melted like wax. That's why she was led in her breeder's funeral procession.

I was just judging somewhere in Europe, when on June 16th I was informed, that in the early morning hours Etruria passed away. Then I had a feeling, that together with her death something ended. It was something very important – either a certain stage in our breeding, or a piece of our life, or maybe our youth? Was she the last of the „celebrities“, would other outstanding ones follow her and win our hearts, like Europa, Pilarka and Etruria? If so, they would be easy recognizable, because looking at them we'd be sure, that they fully realized their uniqueness.